Referentiebudgetten als kompas voor sociaal beleid.

Resultaten van de nieuwste update

STUDIEDAG

Expertisecentrum Budget en Financieel Welzijn

ESPRIst

Dagprogramma

09:00 | Onthaal met koffie
09:30 | Welkom
09:35 | Hoe worden referentiebudgetten opgebouwd? *Bérénice Storms*
10:30 | Hoe worden referentiebudgetten in de praktijk gebruikt? *Martine Dingemans en Nele Peeters*
11:10 | Pauze
11:40 | Wat betekenen referentiebudgetten voor onderzoek en beleid? *Tim Goedemé*
12:15 | Referentiebudgetten als indicator in het federaal plan tegen armoede en ongelijkheid. *Jan Surquin*, raadgever minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid, belast met Armoedebestrijding Frank Vandenbroucke
12:30 | Lunch en babbel

Belgische referentiebudgetten

Opbouw, hoogte en samenstelling

Bérénice Storms

Wat zijn referentiebudgetten?

Referentiebudgetten: illustratieve, geprijsde korven van goederen en diensten die een bepaalde levensstandaard weergeven

Wat typeert de Belgische referentiebudgetten?

Belgische referentiebudgetten

DOEL

Belgische referentiebudgetten

BASISKENMERKEN

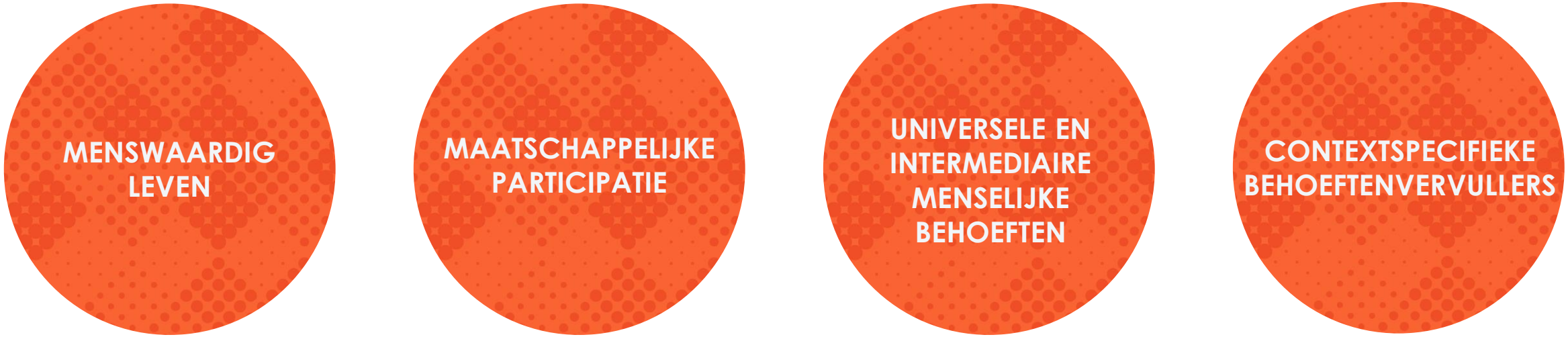

“

Illustratieve, geprijsde korven van goederen en diensten die weergeven welk budget minimaal nodig is om volwaardig aan de samenleving te kunnen deelnemen.

Belgische referentiebudgetten

THEORETISCH KADER

Belgische referentiebudgetten

METHODE

Budget voor een gezonde leefstijl

VOORBEELD

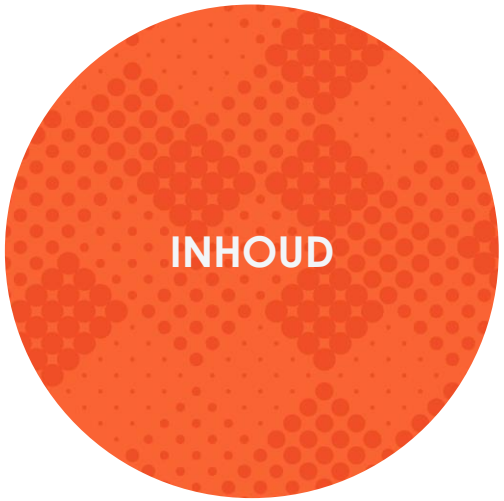
Goede gezondheid

Toegankelijk aanbod

Gezonde en lekkere maaltijden thuis bereiden

GEZONDE LEEFSTIJL

Voedingsmiddelen

Keukenuitrusting

Fysieke activiteit

INFORMATIEBRONNEN

Voedings- en bewegingsaanbevelingen HGR, WGO

Expertadvies Observatoire de la Santé du Hainout

Focusgroepen

GEZONDE LEEFSTIJL

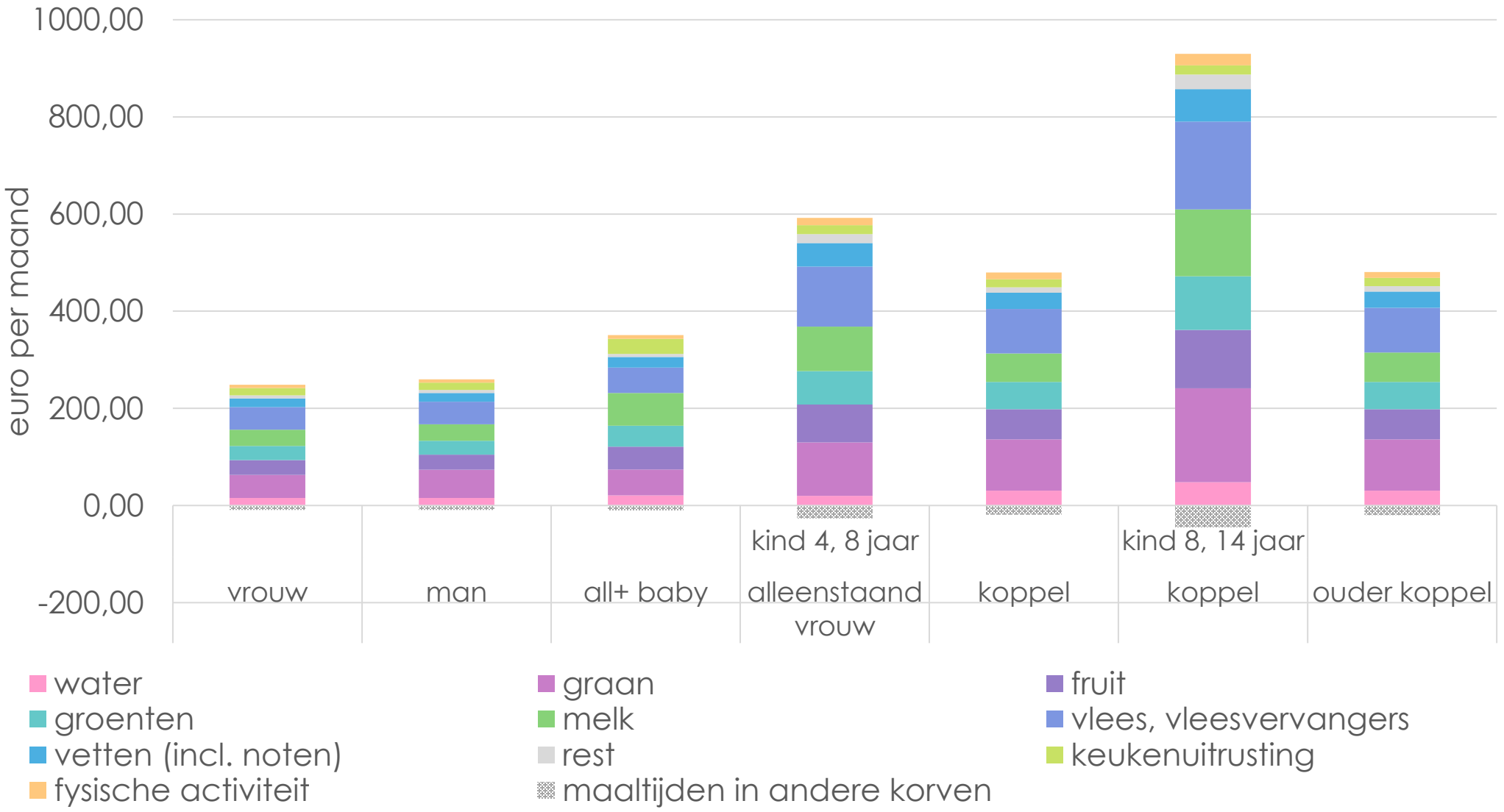
5/2 te verkiezen/andere voedingsmiddelen

KEUZE EN PRIJZEN PRODUCTEN

Prijzen Colruyt + 10%, - maaltijden buitenshuis, Ikea, Vanden Borre

Half jaarlijkse prijsaanpassingen met subindices CPI

Het budget voor een gezonde leefstijl voor 7 typegezinnen, alle gezinsleden in goede gezondheid, Brussel, maandbedragen in euro, Q1 2025

Budget voor huisvesting

VOORBEELD

TYPEGEZINNEN
Goede gezondheid
Energiezuinige apparaten
Energie- en waterzuinig gedrag
Kwaliteitsvolle huisvesting
Relatief gunstige energetische eigenschappen
HUISVESTING
Huur
INHOUD
Verbruikerskosten
Onderhoud en herstellingen

regionaal regelgevend kader
kwaliteitsvol wonen, EPB

Expertadvies HIVA, Steunpunt Wonen,
TM-Expertisecentrum Energie

Surveydata

Focusgroepen

HUISVESTING

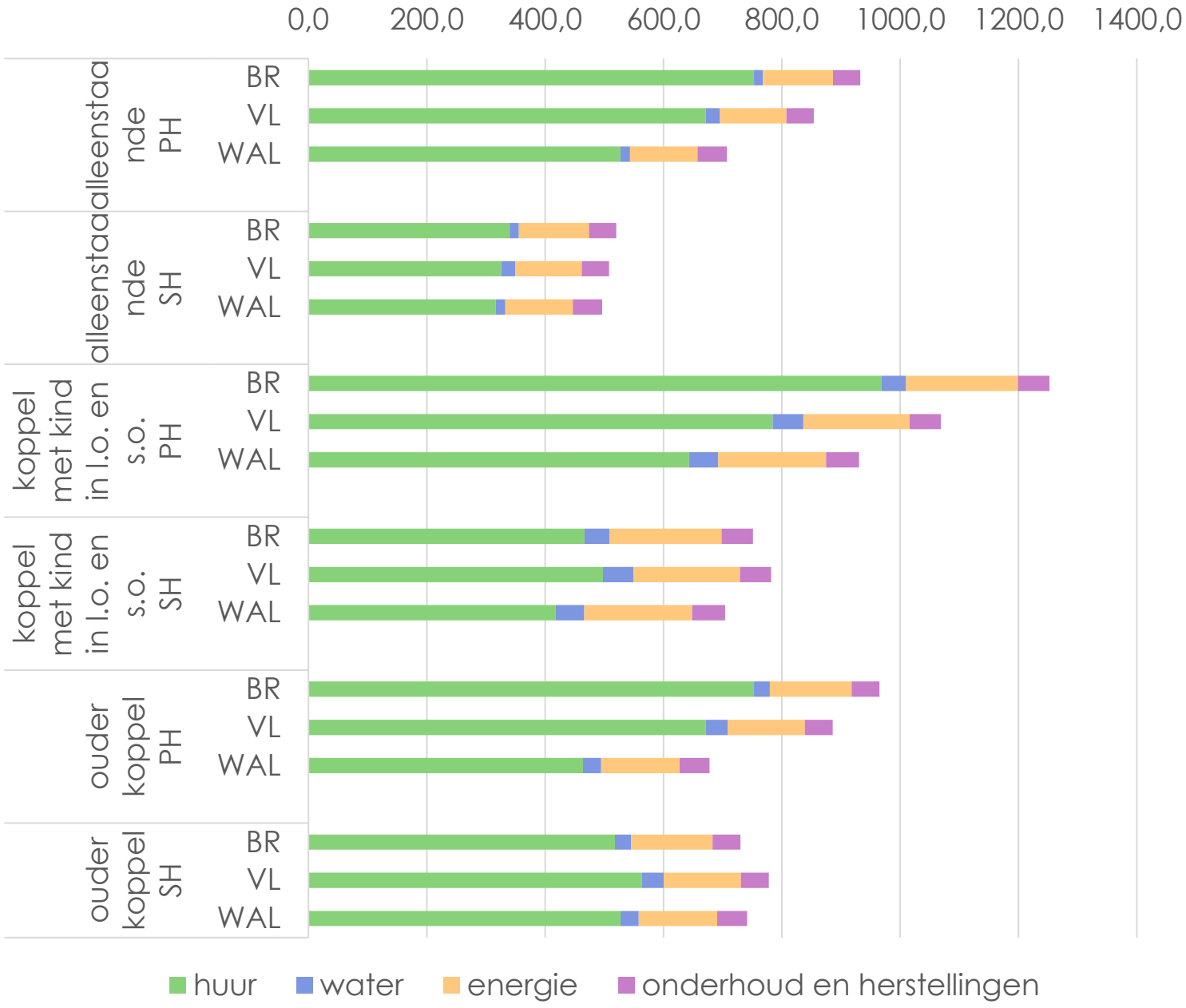
Mediane huurprijzen
kwaliteitsvol wonen

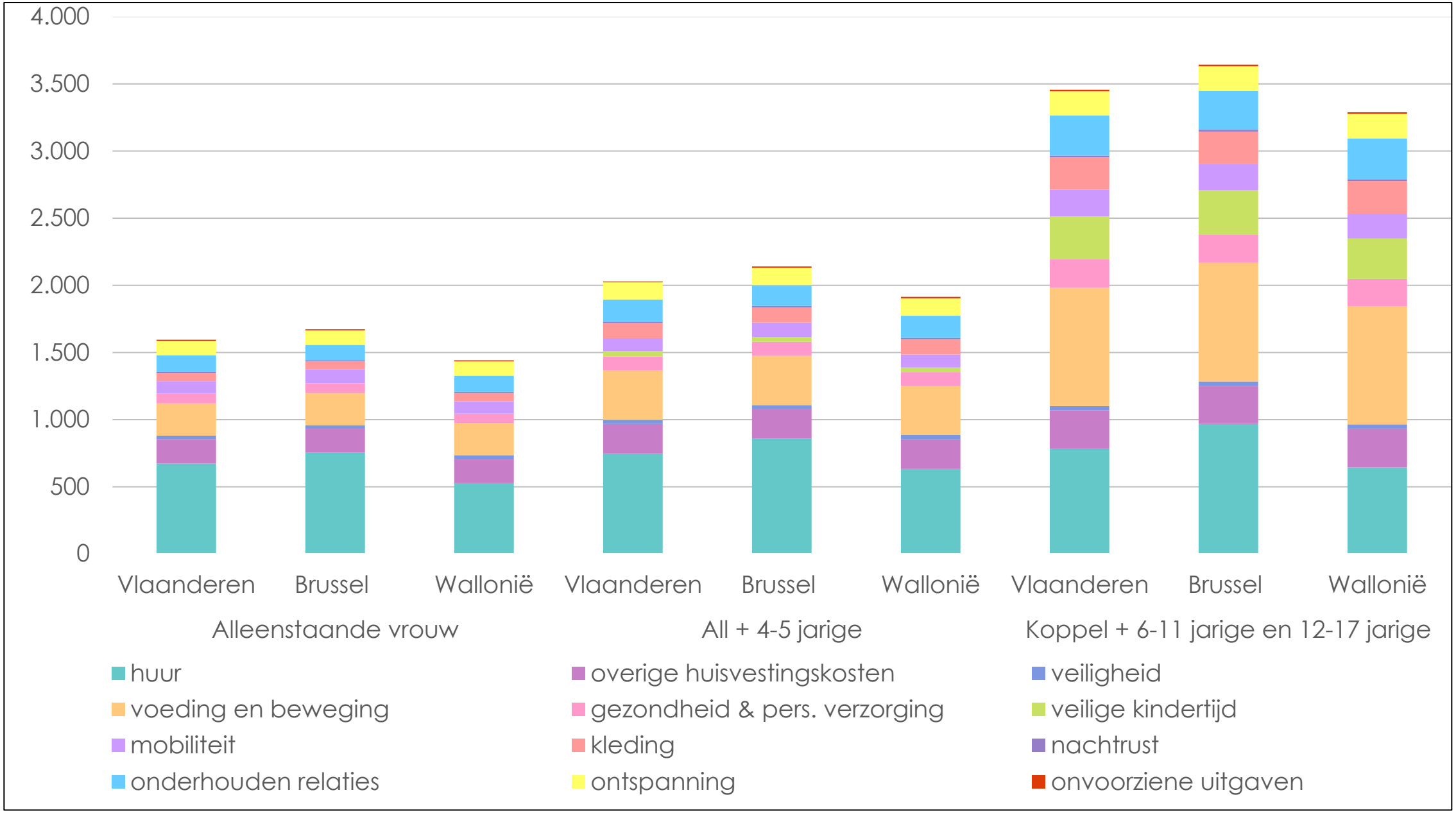
Minimaal verbruik
energie en water

Officiële mazoutprijs, CREG-
elektriciteitsprijzen, regionale watertarieven

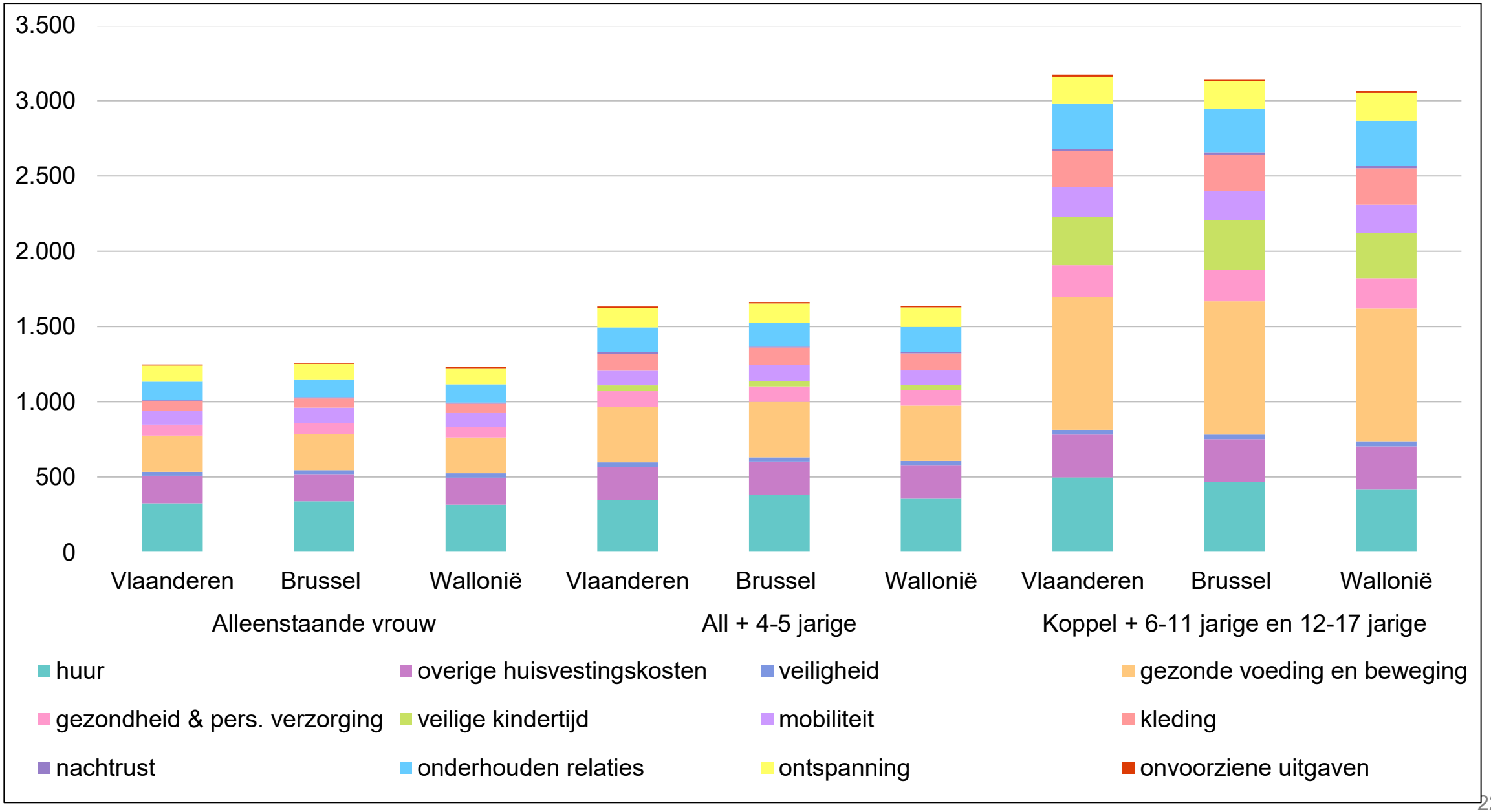
Referentiebudget huisvesting voor 6 typegezinnen voor private huur (PH) en sociale huur (SH), alle gezinsleden in goede gezondheid, maandbedragen in euro (Q1 2025).

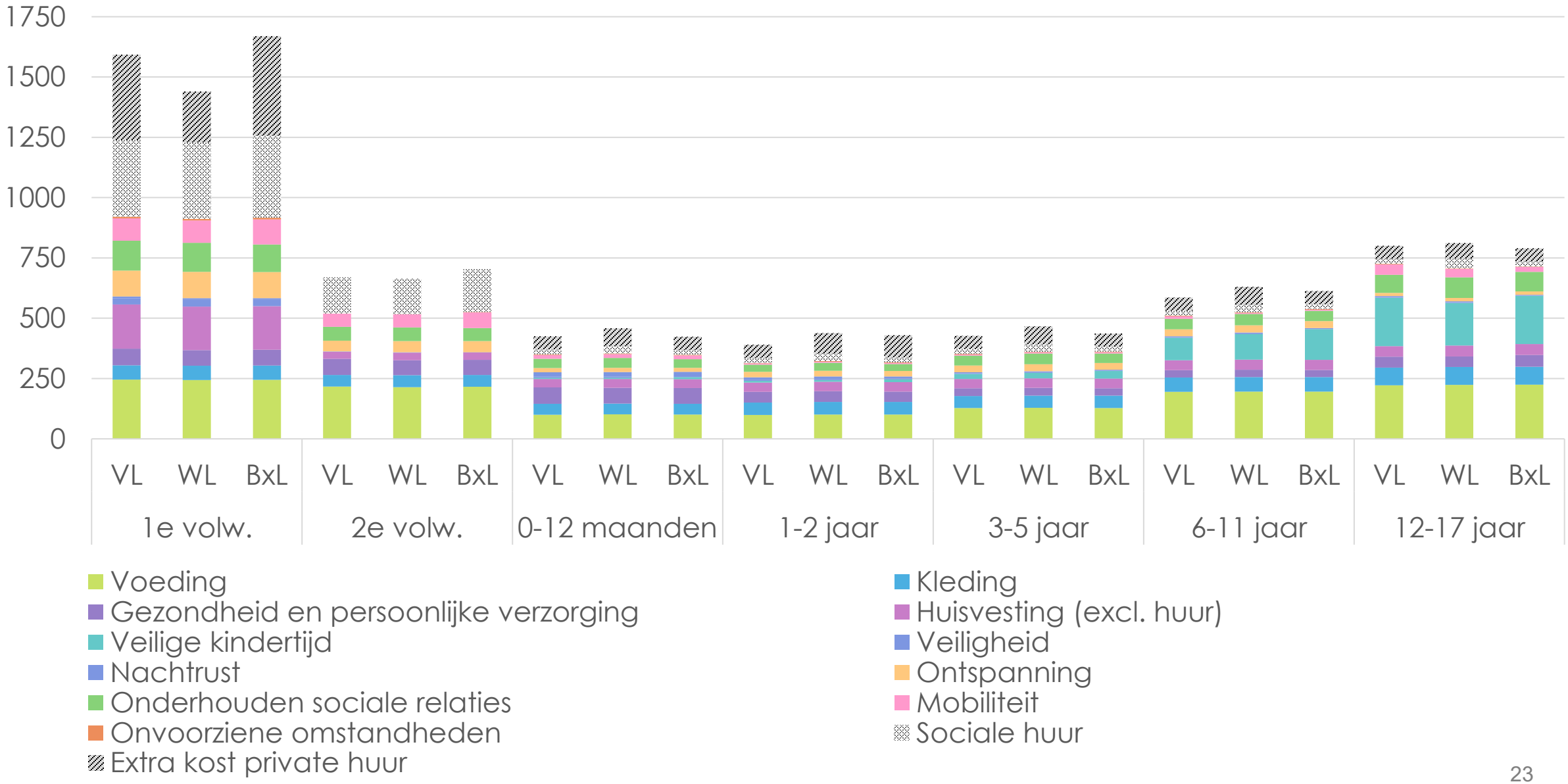
Belgische referentiebudgetten: totaal budget, private huur, Q1 2025

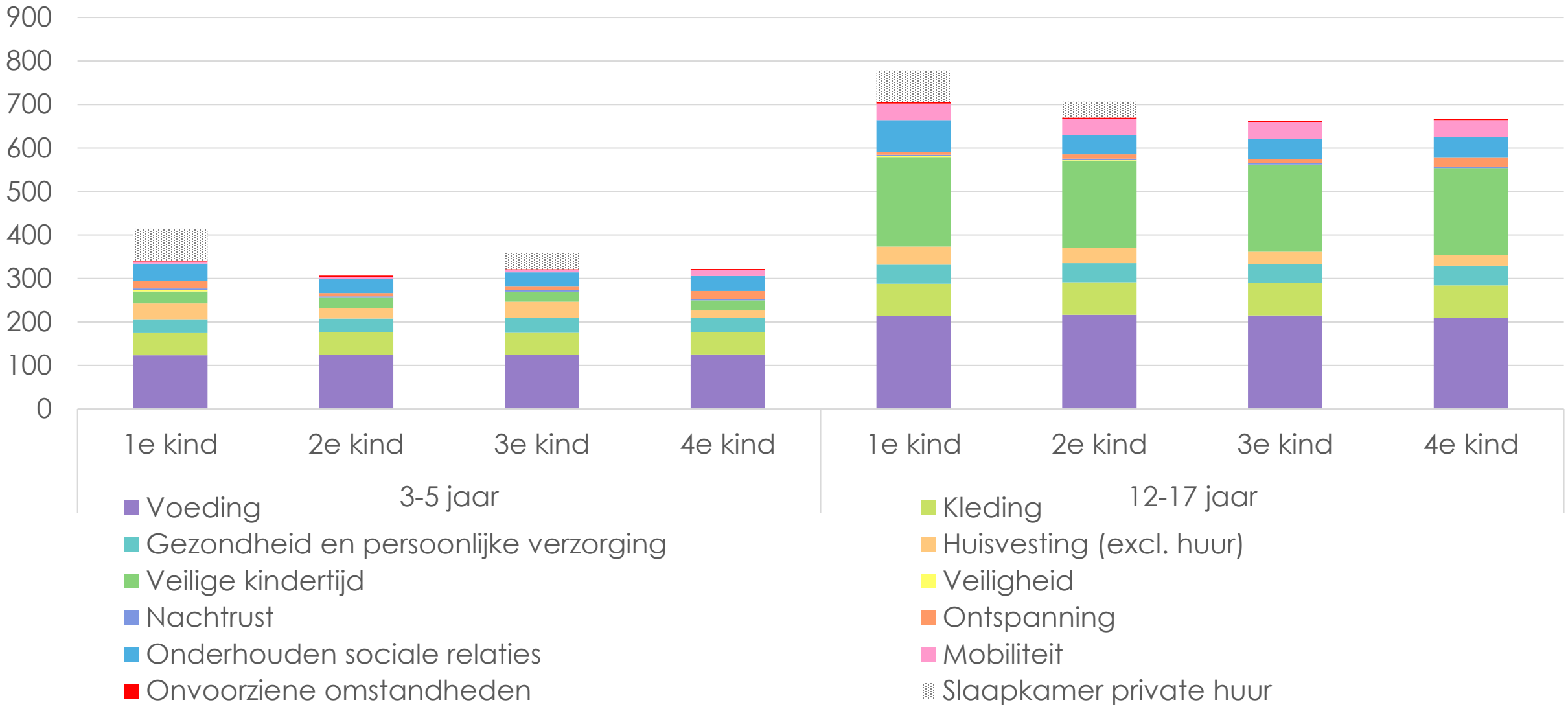
Belgische referentiebudgetten: totaal budget sociale huur, Q1 2025

Belgische referentiebudgetten: kosten kinderen, Q1 2025

Belgische referentiebudgetten: kosten kinderen, Vlaanderen, Q1 2025

Belgische referentiebudgetten: hoogte samenstelling en verdeling

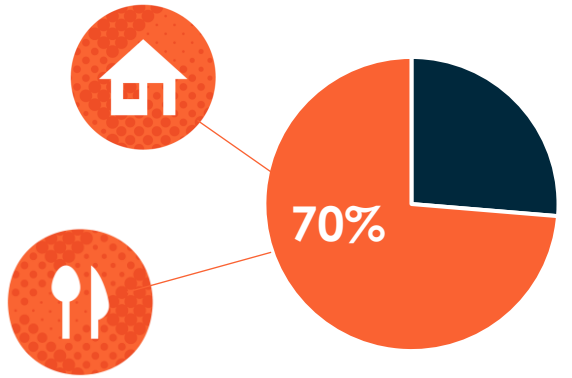
Referentiebudget alleenstaande

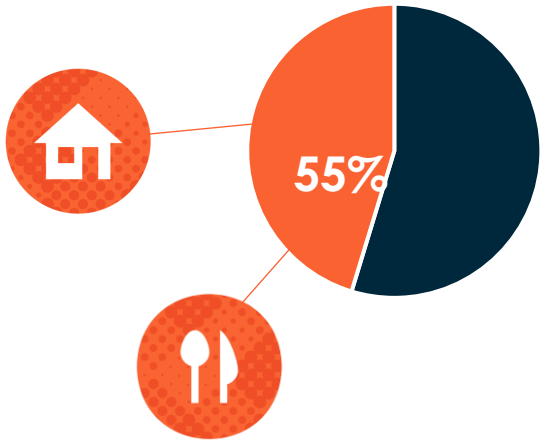
Vlaanderen	Brussel	Wallonië
€ 1.593	€ 1.670	€ 1.440

Referentiebudget koppel met twee kinderen (6-11; 12-17 jaar)

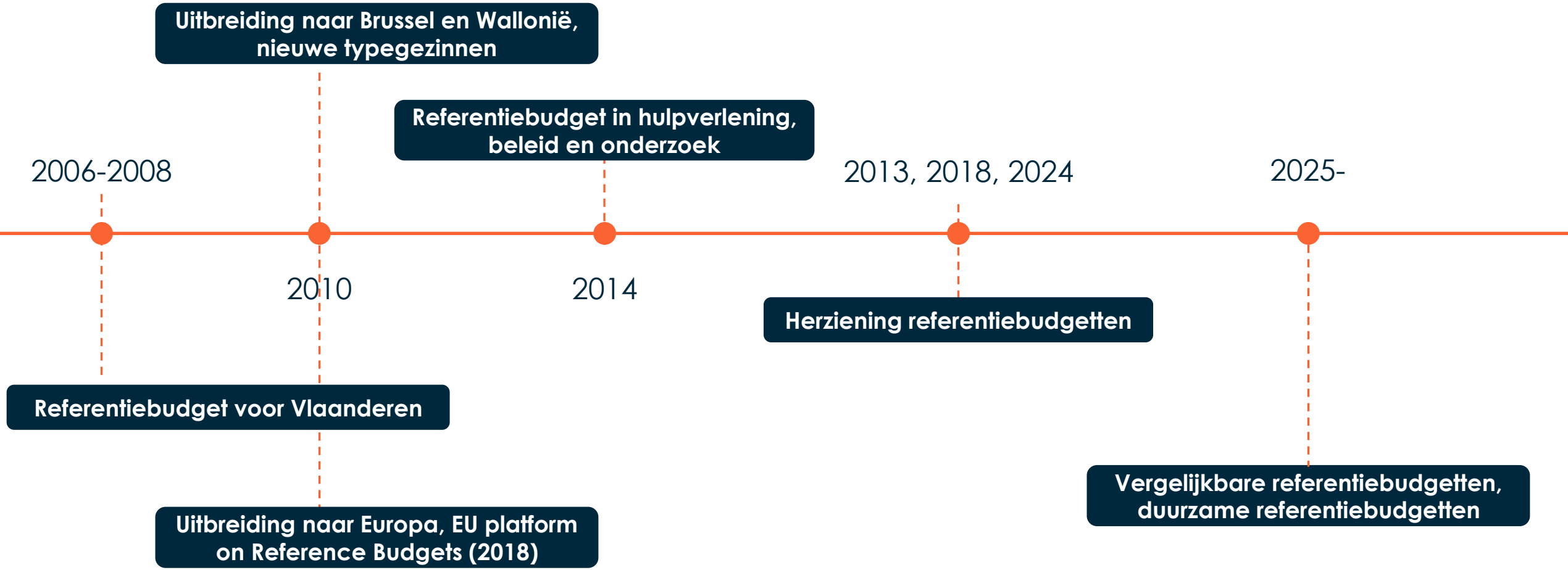
Vlaanderen	Brussel	Wallonië
€ 3.459	€ 3.644	€ 3.290

Huisvesting en voeding

Belgische referentiebudgetten: verleden, heden en toekomst

Conclusie

sterktes

+ Normatief kompas
+ Wetenschappelijk onderbouwd
+ Transparant, reproduceerbaar en flexibel aanpasbaar
+ Praktisch bruikbaar
+ Beleidsmatig inzetbaar

zwaktes

- Relatief gunstige leefcontext
- Vaak te laag voor kwetsbare gezinnen
- Veronderstelde toegankelijkheid noodzakelijke producten en diensten
- Ecologische duurzaamheid beperkt

Belgische referentiebudgetten

GEBRUIK

Referentiebudgetten in de praktijk

Martine Dingemans en Nele Peeters

THEORIE

Boeken: Wat heeft een gezin minimaal nodig?

PRAKIJK

Webapplicaties

REMI

Voorheen	RB'en ontwikkeld – Lijvige boek niet handig voor hulpverleners
Ontwikkeling	2012-2013 en 2022-2024; op vraag en in samenwerking met OCMW's - pioniers – bijsturing op basis van hun inzichten en feedback
Doelgroep	OCMW's, maatschappelijk werkers
Ambitie	hulp voor maatschappelijk werkers - Objectieve behoefte-diagnose en gelijkwaardige hulpverlening
Draagt bij aan	Transparante besluitvorming en harmonisering van steunprincipes
Groei	Veelvuldig gebruik door OCMW's – bovenlokale overheden

REMI | PILOOTPROJECT

2020

REMI opgenomen in Vlaams en federaal regeerakkoord

1 MEI 2023

REMI grootschalig ingezet voor behoeftediagnose – gesubsidieerd pilootproject met POD MI

423

OCMW's

REMI | PILOOTPROJECT

Afsprakenkader als leidraad voor het goed gebruik van REMI

1. LEIDRAAD

Voor maatschappelijk werkers bij het gebruik van REMI interne afspraken

2. BEGELEIDING

Handvaten in begeleidingstraject

3. HARMONISERING

Harmonisering tussen en binnen OCMW's. Leidraad vermindert verschillen

4. SJABLOON

Advies én goede praktijken van gebruikers

REMI

189

OCMW's

2024-2025

Einde gesubsidieerd project

Reflectie evaluatie KU Leuven

1. FINANCIERING

Belang van zekere en voldoende financiering door de bovenlokale overheid
Tijdelijk en onzeker karakter: minder doorgedreven gebruik

2. BEGELEIDING

Betere begeleiding van cliënten bij OCMW's die doorgedreven gebruik maken – begeleiding naar financiële redzaamheid (maandelijks ipv eenmalig)

3. HARMONISERING

Harmonisering tussen en binnen OCMW's. Te sterke verwachting: tijdelijkheid en tijd nodig zodat besturen hun organisatie kunnen afstemmen (Vlaams regeerakkoord)

4. TRANSPARANTIE

Transparantie naar cliënten: eerder beperkt – REMI onderbenut als begeleidingstool

5. BELEID

Werk aan de winkel voor onze beleidsmakers. (stabiele financiering, structureel armoedebetsrijdingsbeleid, reflectie over rolverdeling overheden

"Enkele jaren geleden maakten de referentiebudgetten en de REMI-tool indruk op ons team. We merkten dat onze bestaande steunprocedures steeds vaker ter discussie stonden, vooral rond gelijkwaardigheid en transparantie. De REMI-tool is geen wondermiddel voor werkdruk, maar we zien het als een investering die op lange termijn vruchten afwerpt en bijdraagt aan structurele armoedebestrijding."

Bekijk hier het filmpje

HOGER ONDERWIJS

SCHULDBEMIDDELING

REMI
Sociaal

REMI
Schuldenvrij

REMI
Student

REMI Schuldenvrij

Ontwikkeling 2016-2018 en 2024-2026

Doelgroep Actoren in schuldbemiddeling en budgethulpverlening

Ambitie Schuldenvrij worden én blijven

Draagt bij aan Menswaardig leefgeld en financiële redzaamheid

BESCHIKBAAR VANAF 2026

VLAIO
Medegefinancierd door de Europese Unie

REMI Student

Ontwikkeling 2012-2013 en 2026

Doelgroep Diensten studievoorzieningen in het hoger onderwijs

Ambitie Financiële drempels voor hoger onderwijs wegnemen

Draagt bij aan Gelijkwaardige beoordeling financiële noden studenten

HERWERKING IN DE LOOP VAN 2026: nieuwe versie – hipper jasje, update cijfers, gebruiksvriendelijke werkwijze

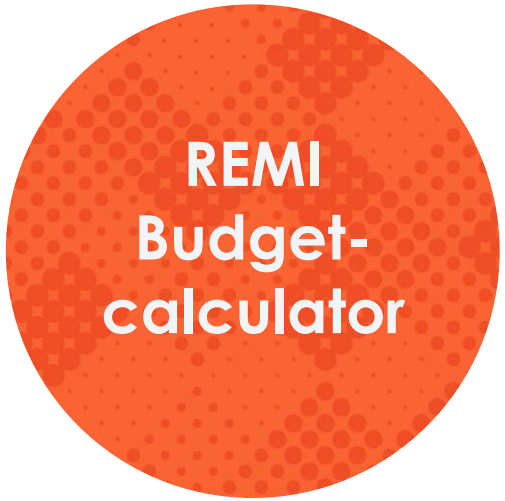

Bekijk hier het filmpje

REMI Sociaal	REMI Schuldenvrij	REMI Student
Licentie	Licentie	Licentie
OCMW	Actoren budget en schulden	Hoger onderwijs
Behoeftigheid door vergelijking menswaardig inkomen met beschikbaar inkomen	Leefgeld in het kader van budget en schulden	Financiële ondersteuning van studenten

Afgeleide toepassingen

BREED PUBLIEK

PROACTIEVE HULPVERLENING

Kennisoverdracht

Hulpverlening en brede publiek

“

In al onze webapplicaties en in onze vertaalslag van wetenschappelijke kennis naar toegankelijke informatie voor hulpverleners en het brede publiek staat het recht op een menswaardig leven centraal.

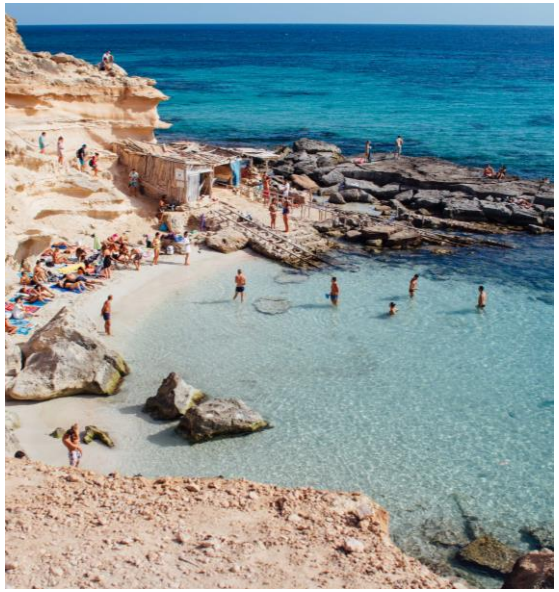
Wat er niet in de referentiebudgetten zit

REFERENTIEBUDGETTEN

ONDERGRENS

Bekijk hier het filmpje

Bekijk hier het filmpje

Bekijk hier het filmpje

Bekijk hier het filmpje

De Belgische referentiebudgetten in functie van beleid en onderzoek

Tim Goedemé

“

Ontwikkeld voor hulpverlening…

…noodzakelijke aanvulling voor onderzoek en evidence-based beleid

Zijn de minimuminkomens voldoende hoog om menswaardig te kunnen leven?

Wat is de impact van sociale huisvesting op de toereikendheid van het leefloon?

“

In welke mate dekken de kinderbijslagen en andere financiële voordelen de noodzakelijke uitgaven voor kinderen?

“

Kan iedereen met een inkomen ter hoogte van de armoederisicogrens in dezelfde mate rondkomen?

“

In welke mate zijn energiekosten of uitgaven voor gezondheidszorg betaalbaar voor mensen met een minimumloon?

“

Hoe evolueren sociale normen en welke impact heeft dit op het minimaal noodzakelijke inkomen voor volwaardige maatschappelijke participatie?

Referentiebudgetten

Het netto-inkomen waarover mensen en gezinnen minimaal moeten beschikken om te kunnen participeren aan de samenleving in overeenstemming met de menselijke waardigheid.

Armoede

Mensen en gezinnen in armoede [zijn zij] ‘wiens bestaansmiddelen zo beperkt zijn dat ze worden uitgesloten van de minimum aanvaardbare levenswijze van de lidstaat waarin ze leven’ (Council of the European Communities, 1975, p. 34)

BETAALBAARHEID

Iets in voldoende mate kunnen veroorloven, zonder te moeten inboeten aan toegang tot andere essentiële goederen en diensten.

VOORBEELDEN ONDERZOEK/MONITORING

De betaalbaarheid van essentiële goederen en diensten

- De betaalbaarheid van huisvesting (Heylen en Haffner, 2013; Heylen, 2021)
- De betaalbaarheid van water (Vanhille et al., 2018)
- De betaalbaarheid van gezonde voeding in de EU (Penne en Goedemé, 2021)

Toereikendheid van de inkomens

- Toereikendheid van de minimumuitkeringen (Frederickx et al., 2024)
- Dekkingsgraad kosten van kinderen in EU (Penne et al., 2019)

Meting van armoede

- Is de armoedegrens vergelijkbaar tussen landen en gezinstypen? (Goedemé et al., 2019)
- Een ondergrens voor de 'extended headcount ratio' (Goedemé et al., 2022)
- Nieuwe armoede-indicator (Delanghe et al., 2021; Marchal et al., 2022; Menyhert et al., 2025; Van den Bosch, 2025)

VOORBEELDEN

Contextualisering armoedemeting

Contextualisering armoedemeting

Klassieke meting

→ Armoederisico indicator

Armoederisicogrens

60%
van het mediaan equivalent **beschikbaar huishoudinkomen**

Equivalente huishoudgrootte

1 voor de ‘eerste’ volwassene

+0,3 voor elk gezinslid jonger dan 14 jaar

+0,5 voor elk gezinslid van 14 jaar of ouder

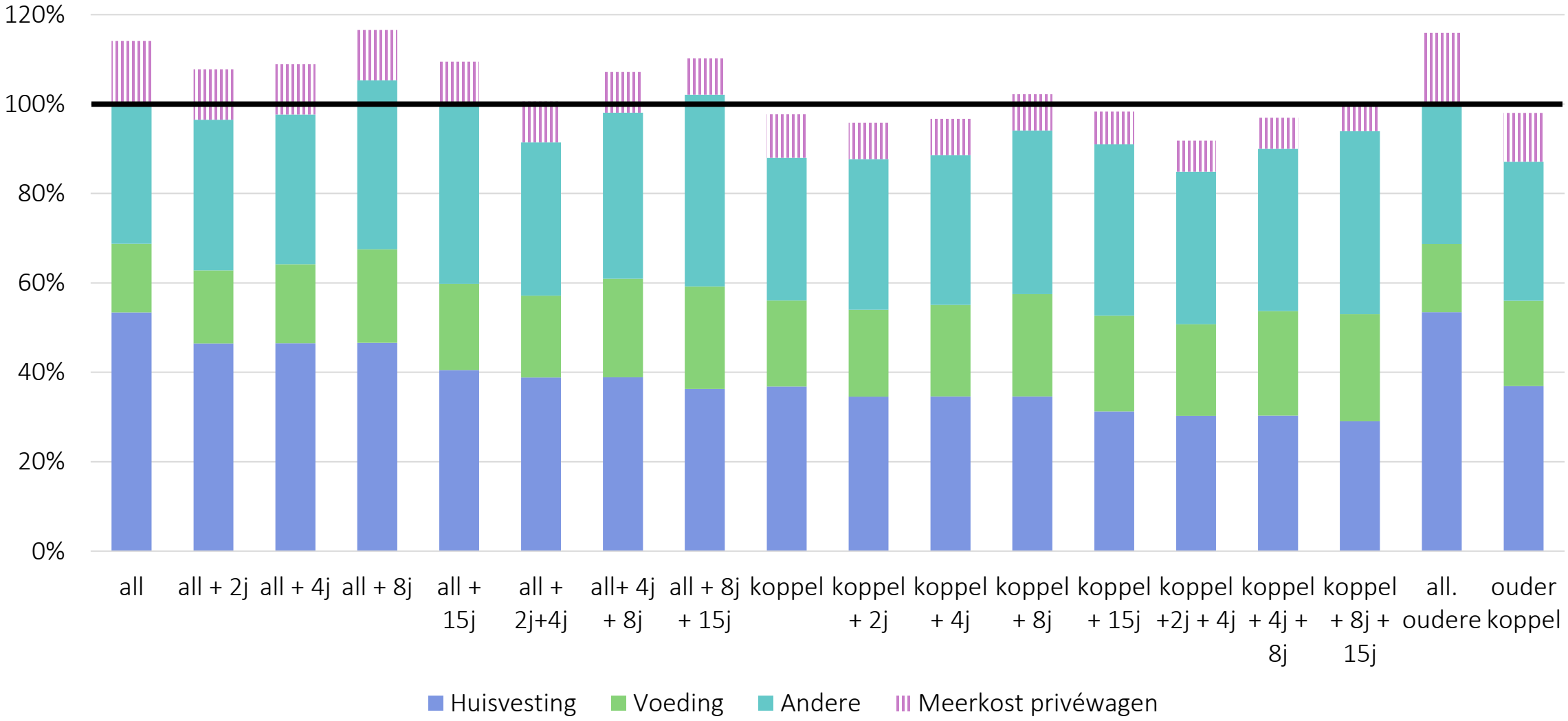
Armoedemeting

- Géén empirische toets hoeveel inkomen nodig is om niet arm te zijn.
- Houdt geen rekening met variatie in (huisvestings)kosten.
- Weinig genuanceerd in bijkomende kosten kinderen en volwassenen.

Referentiebudgetten

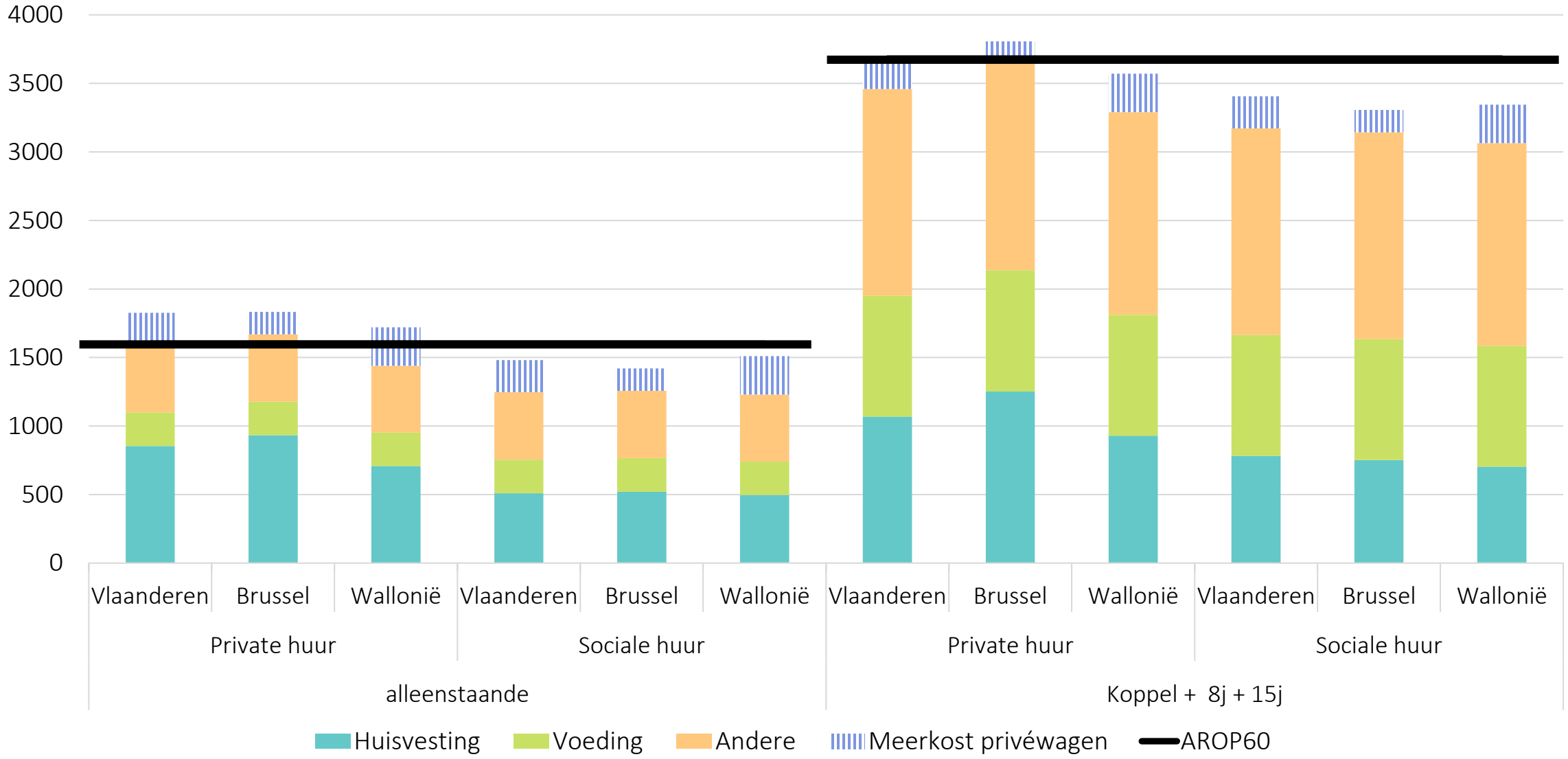

Referentiebudgetten voor niet-werkende huurders op de private huurmarkt in Vlaanderen als % van de armoederisicogrens – 2025 Q1

Bron: Belgische referentiebudgetten CEBUD (2025) – Eurostat & ADSEI voor de armoederisicogrens en gezondheidsindex (inkomens 2023 geïndexeerd naar 2025).

Referentiebudgetten bij verschillende huisvestingskosten ten opzichte van de Europese armoederisicogrens, 2025 Q1

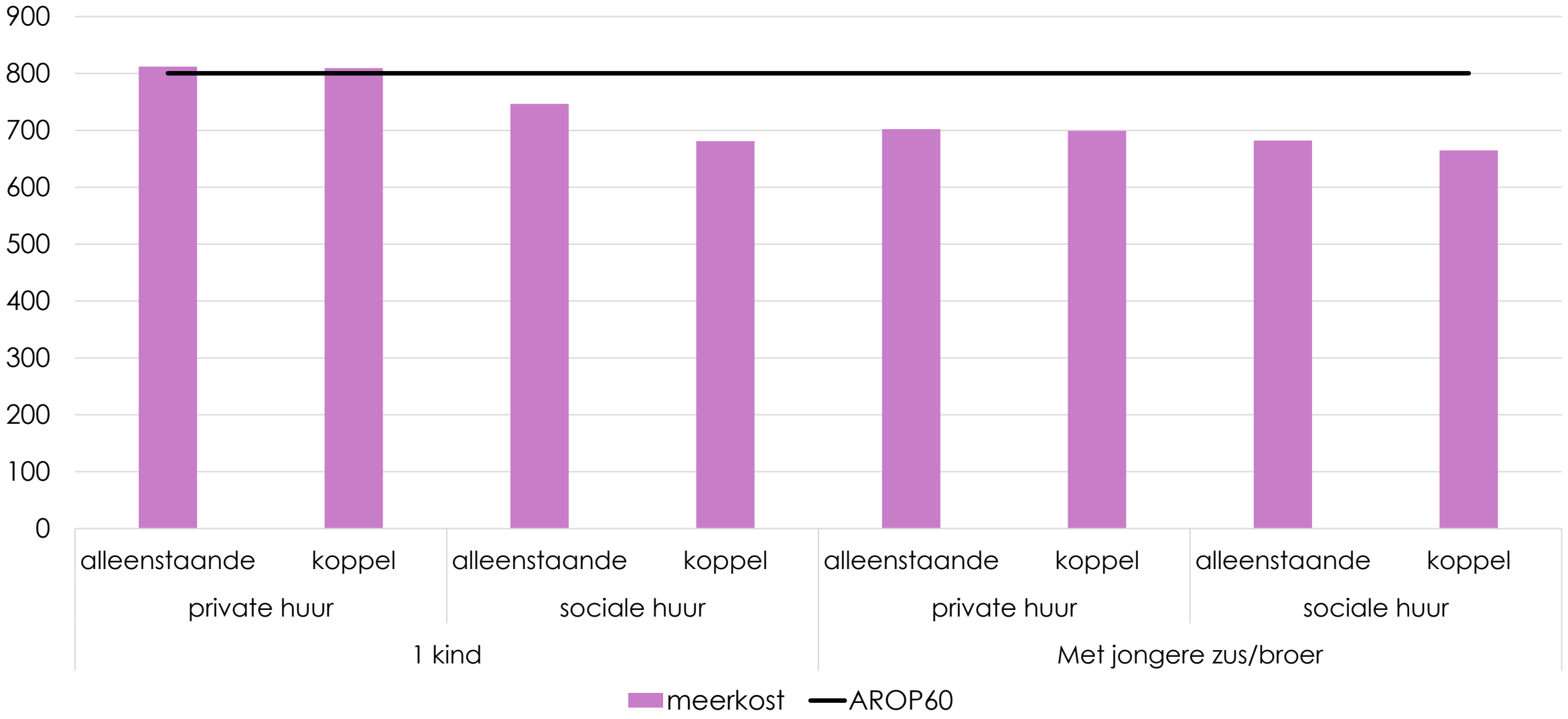

Bron: Belgische referentiebudgetten CEBUD (2025) – Eurostat & ADSEI voor de armoederisicogrens en gezondheidsindex (inkomens 2023 geïndexeerd naar 2025).

Contextualisering armoedemeting

- Meerkosten kinderen variëren per regio
- Kosten van kinderen stijgen met leeftijd
- Tiener kost vaak meer dan 2de volwassene
- Meerkost hangt af van huisvestingssituatie
- Een tweede kind is meestal goedkoper dan het eerste kind
- De kost van (jonge) kinderen hangt af van de nood aan kinderopvang

Meerkost van een 15-jarige in Wallonië in euro per maand, prijzen 2025 Q1

Bron: Belgische referentiebudgetten CEBUD (2025) – Eurostat & ADSEI voor de armoederisicogrens en gezondheidsindex (inkomens 2023 geïndexeerd naar 2025).

Toereikendheid minimuminkomens

Toereikendheid minima

Referentiebudgetten

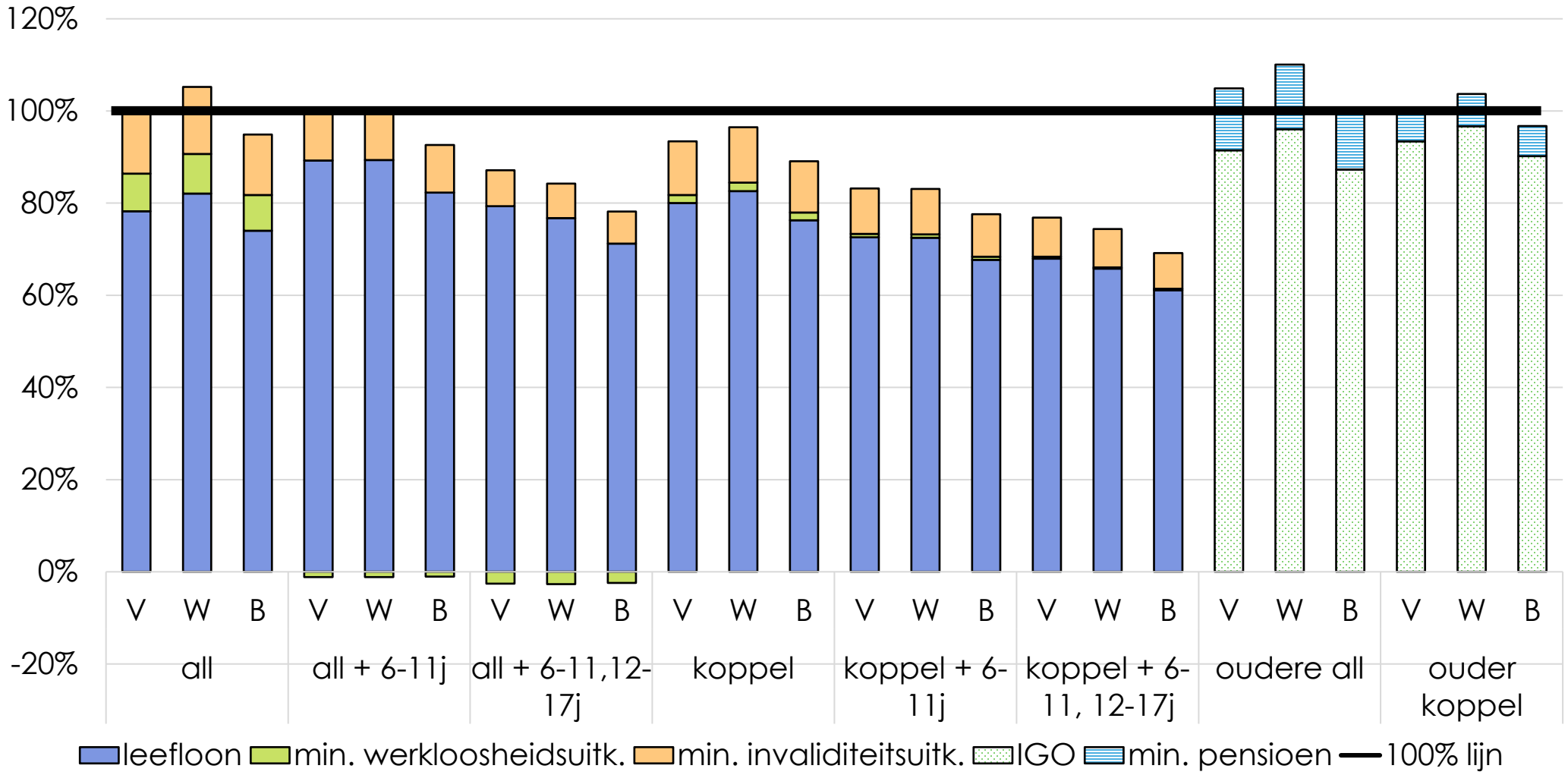
Vergelijking hoogte lonen en uitkeringen

→ Op basis van typegezinnen

→ Harmonisatie veronderstellingen

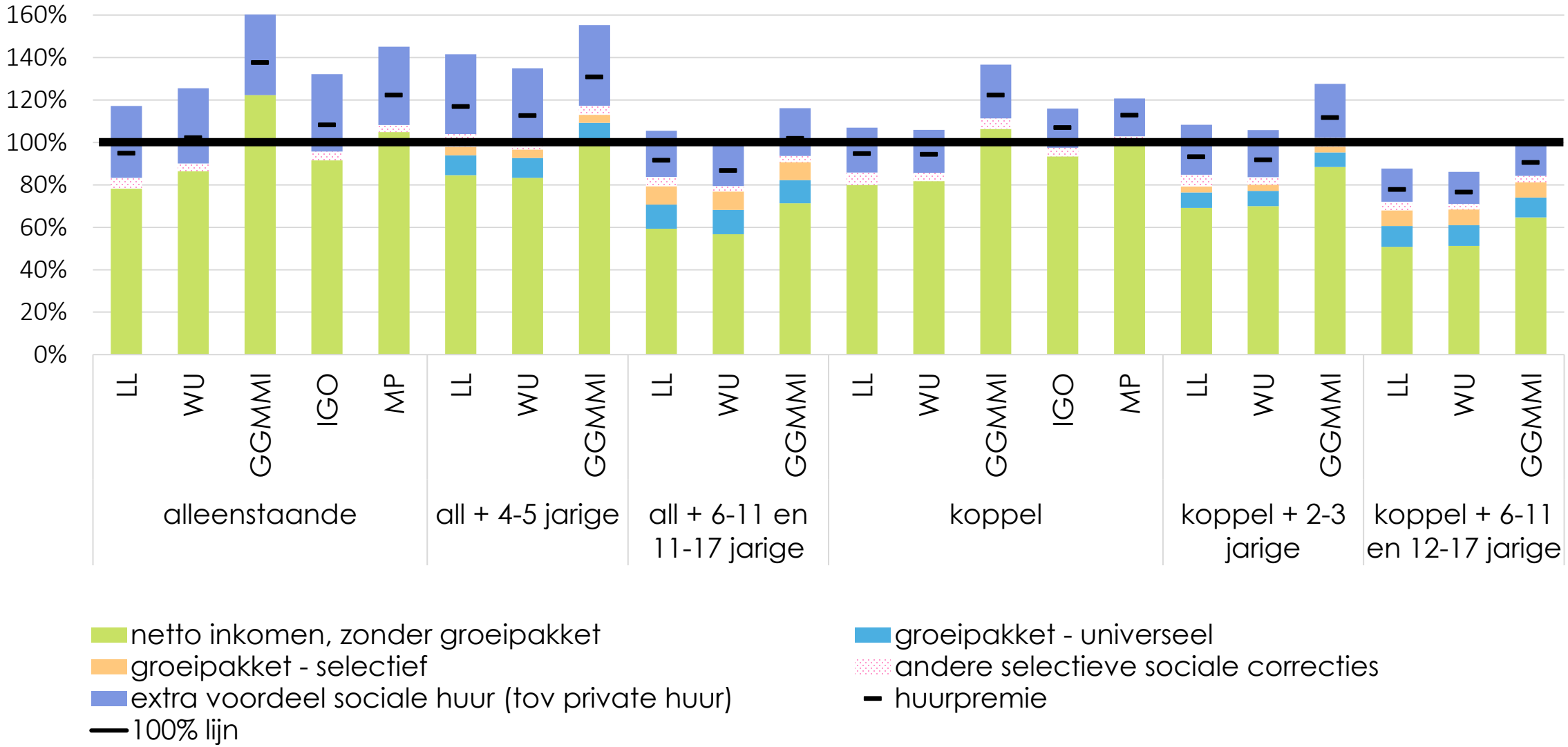
→ **Toereikendheid van (netto) inkomens beoordelen**

De toereikendheid van netto beschikbare inkomens uit het leefloon, de minimum-werkloosheidsuitkering, de minimuminvaliditeitsuitkering, de inkomensgarantie voor ouderen (IGO) en het minimumpensioen, weergegeven als percentage van het overeenkomstig referentiebudget private huur voor niet-werkende gezinnen in Vlaanderen (V), Wallonië (W) en Brussel (B). Bedragen mei 2023.

Bron: Frederickx et al., 2024, Kan je menswaardig leven met een minimuminkomen in België?, BTSZ, 66(1), p. 39

De impact van selectieve sociale correcties op de toereikendheid van het netto beschikbaar inkomen uit het leefloon (LL), de minimumwerkloosheidsuitkering (WU), het gewaarborgd gemiddeld minimummaandinkomen (GGMMI), de inkomensgarantie voor ouderen (IGO) en het minimumpensioen voor werknemers in de private sector (MP), uitgedrukt als percentage van het referentiebudget private huur. Bedragen mei 2023.

Bron: Frederickx et al., 2024, Kan je menswaardig leven met een minimuminkomen in België?, BTSZ, 66(1), p. 44

Huisvesting en toereikendheid lage inkomens

Impact huisvestingskosten

- Beperkingen van werken met typegezinnen
- Noodzaak om representativiteit na te gaan
- Maar: beperkte omvang + onvoldoende informatie in veel steekproeven

→ Oplossing: REMI Data 2024

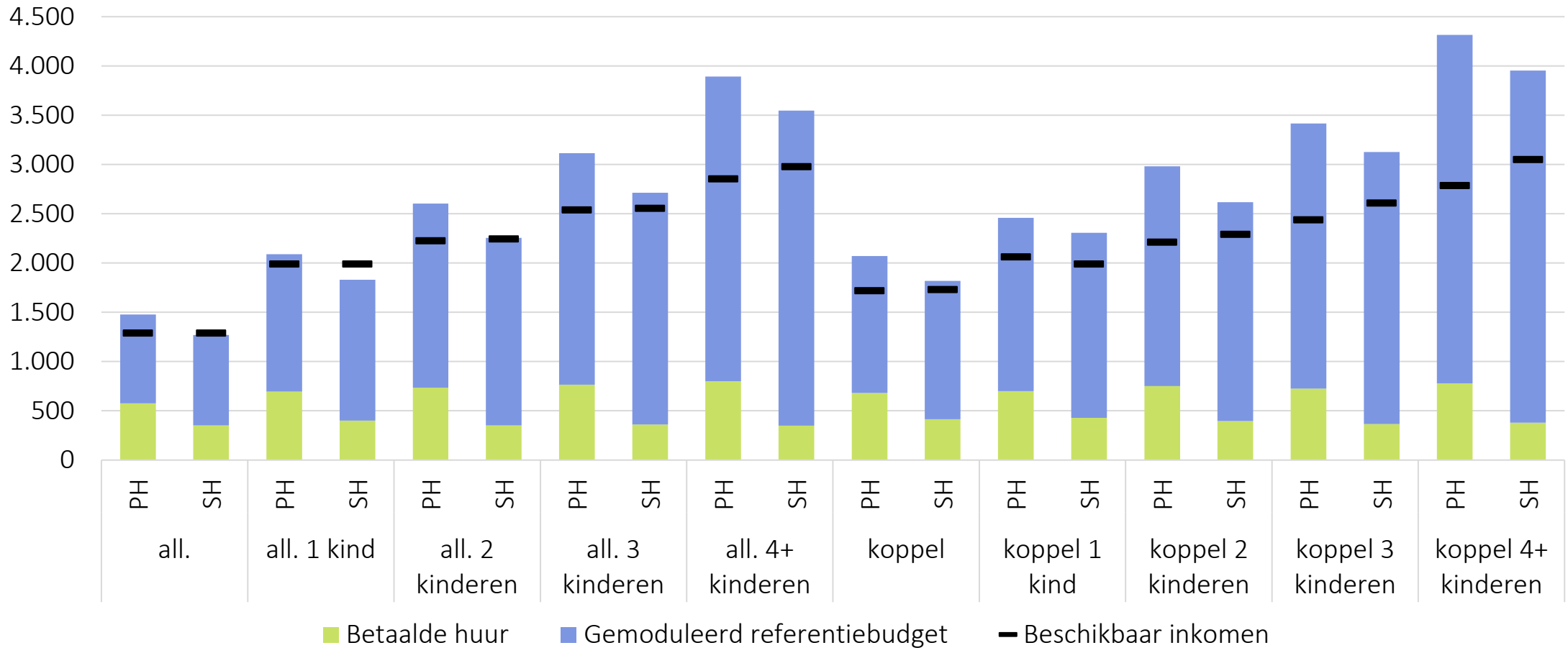
230 OCMW's

16.632 gezinnen

Vlaanderen

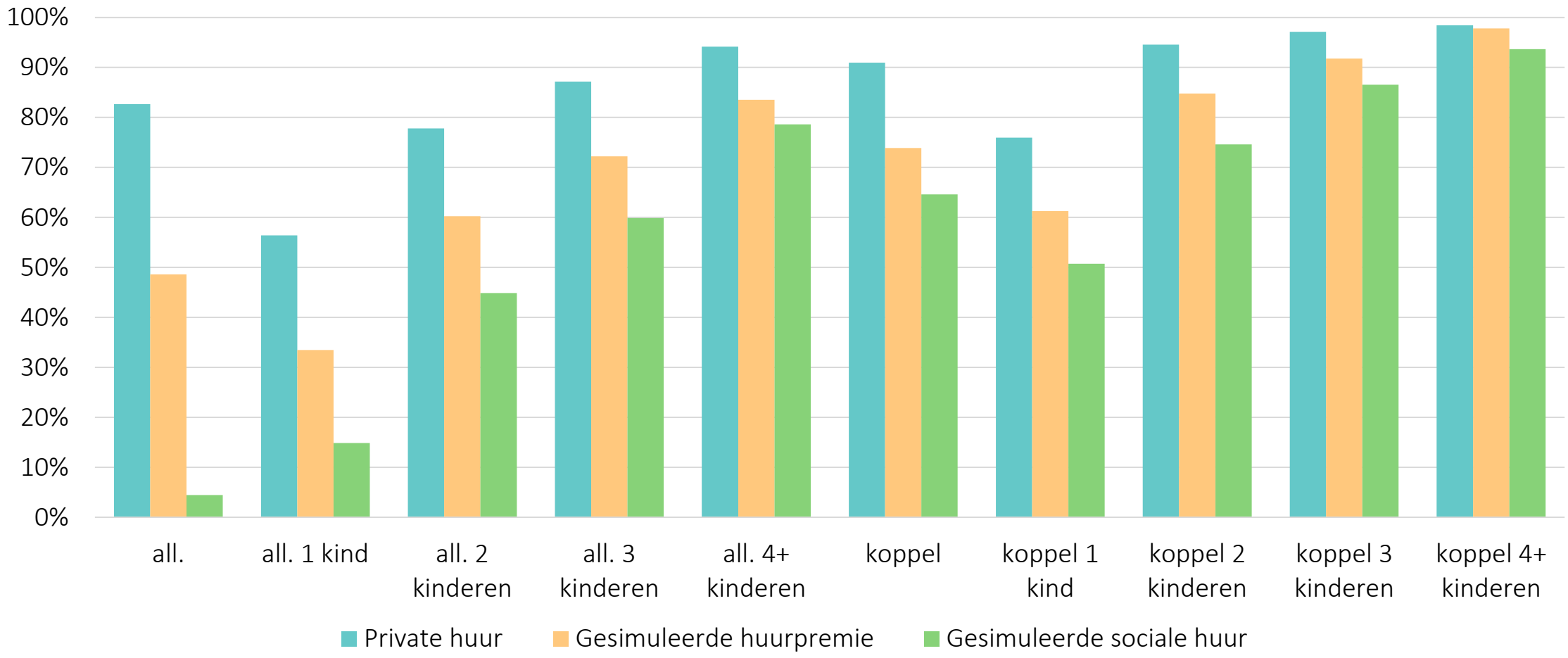
Referentiebudgetten met aanpassingen aan gezinssituatie

Mediaan inkomen, mediane huur en aangepaste referentiebudgetten voor hulpvragers met een inkomen ter hoogte van het leefloon, euro / maand, REMI data 2024

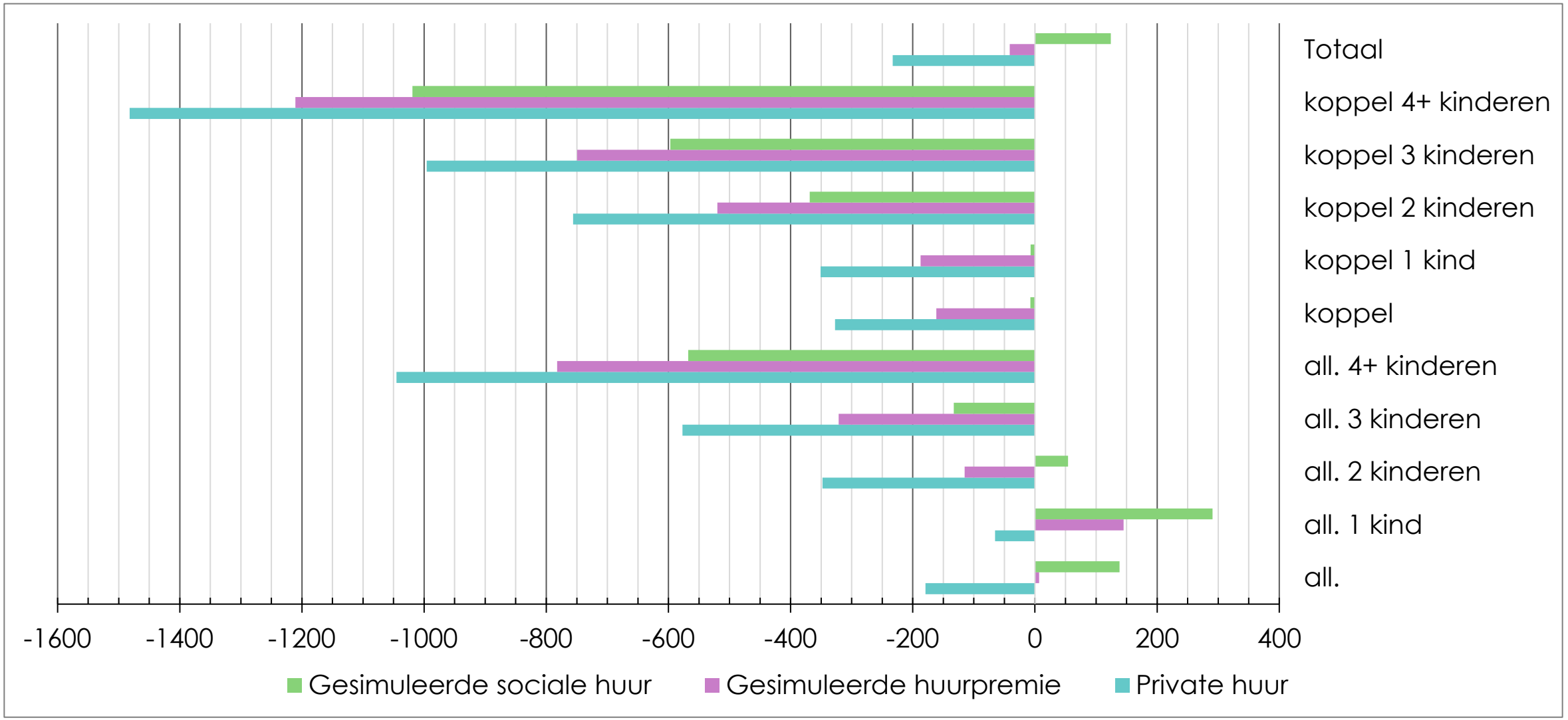
Bron: Frederickx et al. (te verschijnen), 'Woonlasten en menswaardig inkomen: de bijdrage van sociaal woonbeleid als hefboom voor structurele armoedebestrijding' in Coene et al. (2025) Jaarboek armoede en sociale uitsluiting.

Aandeel van hulpvragers met inkomen ter hoogte van het leefloon waarvan het inkomen ontoereikend is volgens de (aangepaste) referentiebudgetten, voor en na simulatie van een huurpremie of sociale huisvesting, private huurders, REMI data 2024

Bron: Frederickx et al. (te verschijnen), 'Woonlasten en menswaardig inkomen: de bijdrage van sociaal woonbeleid als hefboom voor structurele armoedebestrijding' in Coene et al. (2025) Jaarboek armoede en sociale uitsluiting.

Mediaan saldo van het inkomen en de aangepaste referentiebudgetten voor private huurders, voor en na simulatie van een huurpremie en sociale huur, hulpvragers met inkomen ter hoogte van het leefloon, REMI dataset 2024

Bron: Frederickx et al. (te verschijnen), 'Woonlasten en menswaardig inkomen: de bijdrage van sociaal woonbeleid als hefboom voor structurele armoedebestrijding' in Coene et al. (2025) Jaarboek armoede en sociale uitsluiting.

Conclusie

“

Referentiebudgetten helpen om een genuanceerd beeld te krijgen van beleid op de toereikendheid van inkomens.

Conclusie

→ Referentiebudgetten leveren belangrijke bijdrage aan onderzoek en monitoring beleid.

→ Referentiebudgetten kunnen helpen om **sociale uitgaven doeltreffender** en het **sociaal beleid rechtvaardiger** te maken.

→ Nieuwe data laten toe verder te gaan dan te werken met typegezinnen

→ Verder onderzoek nodig om valide armoede-indicator te ontwikkelen.

Kabinet Frank VANDENBROUCKE
Vice-eersteminister en minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid belast met Armoedebestrijding

Jan Surquin, adviseur armoedebestrijding

www.thomasmore.be/expertisecentrum-budget-en-financieel-welzijn

www.esprist.uliege.be

www.remiredi.be